

Kalandra fel...!

2006. október 9-én, az Országos Könyvtári Napok programjaihoz szervesen kapcsolódva, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és az IBBY Magyar Szekciója közösen rendezte meg a „*Mégis kalandra fel!*” című szakmai konferenciát.

Dr. Fodor Péter, a könyvtár főigazgatója megnyitó beszédében a könyvtárak információközvetítő funkciójának fontosságáról szólt. Arról a szerepváltozásról, amelyet jól tükrözött az októberi rendezvénysorozat jelmondata is: „*Könyvtárak összefogása a társadalomért.*”

Békés Pál, az IBBY Magyar Szekciójának elnöke köszöntőjében kitért arra az örvendetes eseményre, hogy 2006 tavaszán Magyarország volt a Bolognai Könyvfesztivál díszvendége. Erre az alkalomra jelentették meg azt a három kötetből álló magyar és angol nyelvű tájékoztató kiadványt, mely a magyar gyermek- és ifjúsági irodalom kortárs íróit, illusztrátorait, illetve könyveit mutatta be a külföldiek számára.

Kalandra fel... 1.

Dr. Nagy Attila „*Kalandigény a gyermeki lélek tükrében*” című előadásában pszichológiai és szociológiai szempontból vizsgálta a kalandigény és olvasás kapcsolatát.

A fejlődéslélektan oldaláról nézve kiemelte, hogy már az egynapos csecsemőnél is meg van a kalandvágy gyökere. A gyermekekben kialakuló „ösbizalom” – fizikai és érzelmi kötődés – alapja annak az interaktív kapcsolatnak, mely az anya és gyermeke között már a kezdetektől megtalálható. A gyermek fejlődésének és az önállóság kialakulásának dr. Ranschburg Jenő által definiált háromlépcsős fázisát („Szoríts magadhoz! Tegyé! le! Engedj el!) is ez kíséri. Nagy szerepe van a beszédnek, a szavaknak is, mely a kíváncsiságot, kalandvágyat keltik fel. Ezért jellemző és természetes a két-három éves gyermek „MIÉRT?” kérdése, mellyel a világ „új” dolgait igyekszik megismerni. Ez a felfedezés ugyanakkor kaland számára, mely a későbbiekben kapcsolódik az olvasással átélhető élményeihez.

A szociológia oldaláról az olvasásélményt vizsgálva megállapítható, hogy régebben a nemzeti öntudat kifejezése állt a kalandregények központjában. A mai ifjúság inkább azokat a könyveket választja, melyeknek témája az egyén helykeresése a családban, illetve a világban. Ez nem meglepő, hiszen Magyarországnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásával fontos normáknak kell megfelelnie.

Ennek egyik feltétele az olvasási szokások megváltoztatása. Nem szabad elfogadni, hogy olyan óriási különbség van a fiatalok olvasásában. Magyarországon a szakképző iskolák tanulójának átlagos olvasási képessége a fejlődő világ színvonalán van. Ugyanakkor a gimnáziumokban tanulóknál ugyanez a finnek szintjén van. Az iskolatípusok közti tanulói teljesítménykülönbségek Magyarország esetében az OECD teljesítményátlagának 71 és 19 százaléka között szóródnak (Mi-

hály Ildikó: PISA 2000 – a hivatalos OECD-jelentés tanulságai. In: Új Pedagógiai Szemle, 2002. 7–8. sz.)

Ezt az igen nagy szóródást kell csökkenteni.

Legalább ennyire fontos a mai könyvtárhasználati szokások megváltoztatása. Településtípusok viszonylatában a „soha” nem jár könyvtárba válasz estében Budapest és a megyeszékhelyek hasonlatosságot mutatnak, kb. 8%-os értéket. Ez az arány jelentősen emelkedik az egyéb városokban, kb. 14%, és majdnem 20% a községekben. (Bauer Béla – Tibori Tímea: *Az ifjúság viszonya a kultúrához*. In: *Ifjúság 2000*. Tanulmányok I. köt.) Magyarországon a 18–29 éves korosztály egyharmada nem járt még könyvtárban. Ez a rendszerváltás óta eltelt idő könyvtárhasználóvá nevelésének „eredménye”! Az ország és az egyén jövőjét tekintve elsődleges, hogy a család, az iskola-rendszer és a könyvtári rendszer együttesen mindent megtegyenek, hogy az Európai Unió normatívumoknak megfelelő állampolgárok nevelődjenek.

Mit is jelent ez az olvasás szempontjából? *Karácsony Sándor*: „*Könyvek lelke*” című művében írta, hogy az irodalomra nevelni és nem tanítani kell! A közös élmények (pl.: olvasásélmények) rendszere, történetek átélése társas viszony. Az igaz történetek szavakba öntése, az együttes mesenézés, és annak megbeszélése, a közös olvasás élménye olyan lehetőséget ad a szülők, tanárok és könyvtárosok kezébe, mely alapvető eszköze az ifjúság nevelésének. Ehhez a feladathoz kell a könyvtárosoknak is „felőzniük”!

Kalandra fel... 2.

A kortárs gyermekkönyv-író Nógrádi Gábor „*Könyv és film, kalandos történetek és megfilmesítésük*” című előadásában író-olvasó találkozók során szerzett tapasztalatait összegezte. Elsők között szólt az olvasás fontosságáról. A könyv olvasásakor a gyermek saját élményeit éli újra. Egy-egy személy, tárgy, cselekmény a saját képzeletének, vágyainak szülötte, míg a filmek esetében a rendező által kész tényeket kap. Minden ember számára fontos a könyv. Nem véletlen, hogy a legtöbbször van kedvenc könyve, melyhez életünk folyamán többször is visszatérünk. A könyv szinte gyógyszer, a félelem, a szorongás gyógyírja a mentálhigiénés állapotok feloldásában.

A kalandfilm és könyv kapcsolatára visszatérve sajnálattal kell tudomásul vennünk, hogy ma Magyarországon nem készülnek olyan gyermek- vagy ifjúsági filmek, melyeknek alapjai azok a nagyszerű magyar könyvek lennének, melyek az utóbbi tíz-tizenöt évben jelentek meg. A filmes szakma egyáltalán nem érdeklődik az ilyen tárgyú filmek készítése iránt, s a Magyar Televízióban sem készülnek ma olyan gyermekfilmek, tévéjátékok, melyekre a 60-as, 70-es évekből szívesen emlékezünk még ma is.

Az író előadásában kitért a nagy magyar klasszikus írók olvasásának problémájára is. Nagyon hasznos ötletnek és követendőnek tartja a spanyol, angol és francia példát. Ezekben az országokban a nagy klasszikus írók regényeit átdolgozzák, átírják az ifjúság számára. Gyakran képregény formájában kerül az ifjúság kezébe egy-egy híres mű. Persze elvéve nálunk is jelennek meg ilyen témájú képregények, de még nem igazán elfogadott ez a forma hazánkban. Az ifjúság számára történő átdolgozások sem kuriózumok. Gondoljunk csak Benedek Elek munkásságára. Rengeteg klasszikus regényt írt át az ifjúság számára.

Kalandra fel... 3.

A konferencia második része Kiss Ferenc „*Miért népszerű a képregény?*” című előadásával folytatódott. A képregény fogalmát és vázlatos történetét ismertette az előadó.

A képregény olyan történés, mely legalább három képkockából áll, és szöveges kiegészítést tartalmazhat. A kilencedik művészetként is emlegetik. Történeti fejlődése akár az őskortól is számítható. Az ősember barlangrajza már felfogható képregények előzményeként, hiszen egy történet (pl.: vadászat) ábrázol.

A Kr.e. XIV–XIII. sz. Egyiptomból származó Halottak Könyve vagy Traianus császár hadoszlopa csak kiragadott példák az ókor emlékeiből. Középkorból származó előzmények közé sorolható a Képes Biblia, a Biblia Pauperumok, a könyvnyomtatás első századaiban kiadott rölapok stb. Az 1800-as évekre jellemző a vásárokon megjelenő képmutogatók, akik verses történeteket adtak elő rajzok segítségével. Megszületett Wilhelm Busch két kis csibésze is: Max és Moritz. Magyar vonatkozásban erre az időszakra tehető, hogy Jókai Mór megalapította az Űstököst, illetve Dolinay Gyula *Hasznos Mulattató* címmel szintén újságot adott ki. Az akkori képregény jellemzői: kép és alatta szöveg egy-két sorban. Ez az úgynevezett angol típusú képregény.

Modernkori története 1896. február 16-án kezdődött a *Yellow Kid* (A sárga kolyók) megjelenésével Amerikában. Igazi nagy korszaka az 1929–1939 közötti időszak, a comics szuperembereinek (Tarzan, Superman, Popey stb.) megszületése volt. Képkockába került a kép és a szöveg, megjelent a képregény egyik fő jellemzője, a szóbuborék.

Magyarországon egészen 1957-ig tovább élt az angol típusú (kép alatt a szöveg) képregényforma (*Tündérvásár, Kárpáti Képek* stb.)

A *Füles* rejtvenyűjság és a *Pajtás* lapjain jelent meg először hazánkban is a képregény modern változata (Pl.: *Winnetou kalandjai*). Jeles magyar képviselői közé sorolhatjuk Bányász Rezsőt, Sebők Imrét, Zórád Ernőt és Korcsmáros Pált. Előszeretettel jelentettek meg klasszikus regényeket képregény formában. Az 1990-es évektől kezdve eredeti képregénynek készülő forgatókönyvek vették át az irodalmi adaptációk helyét. 2004-től a képregény nagy „retrójáról”, felemelkedéséről beszélhetünk. Többek között megalakult a Képregény Akadémia.

Jelenleg több területen is felhasználják a képregény adta lehetőségeket: nyelvtanítás, hitoktatás, marketing, gyógyszerészeti ismertető, bankintézeti propaganda, politika, Uniós kiadványok. Legfrissebb jelenségként a japán *Manga* képregények elterjedését tapasztalhatjuk a világon, illetve Magyarországon.

Kalandra fel... 4.

A befejező előadást Bencsikné Kucska Zsuzsától, a FSZEK Liszt Ferenc téri Gyerekkönyvtárának vezetőjétől hallottuk „*Kaland? Olvasás!*” címmel. Az eddig elhangzottak könyvtári gyakorlatáról szólt. Mondandóját egy Borges idézettel kezdte: „... az ember különféle szerszámai között kétségkívül a könyv a bámulatra legméltóbb. A többi mind testének a meghosszabbítása. A mikroszkóp, a távcső a látásé, a telefon a hangé, aztán itt van az eke és a kard, ami az emberi kar meghosszabbítása. Ám a könyv egészen más: a könyv az emlékezet és a képzelet

meghosszabbítása.” (Borges, Jorge Luis: *A könyv*. In: Jorge Luis Borges válogatott művei. IV.: *Az ősi kastély*. Bp. Európa, 1999.)

Kiemelte az előadó az olvasási szokásokkal kapcsolatban, hogy az olvasás története szükségszerűen összekapcsolódott a könyvek történetével.

Szomorúan tapasztalható a könyvtárosi gyakorlatban az olvasási élmény megbeszélésének csökkenő igénye. A könyvtárosok ilyen jellegű feladatait átvették az internet különböző chat-es oldalai. Ezeken a fórumokon az ifjúság az általa olvasott könyvekről mond igen rövid, tömör véleményt, természetesen a chat oldalakra jellemző stílusban. A gyakorlat mégis azt mutatja, hogy nem szabad csüggedni. A könyvtárosnak ki kell találnia azokat az érdekes, gyermeki fantáziát megmozgató és beszélgetésre készítő programokat, feladatokat, mellyel a ma ifjúságát vissza lehet csalogatni a könyvtárba.

A könyvajánlásoknak mindig jelentős szerepe volt az ifjú olvasók igényeinek alakításában, és ez ma is így van. Ezt sem szabad elhanyagolni. A régi irodalmak új kiadása is fontos szerephez jut ezen a területen (Pl.: Móra, Könyvmolyképző kiadványai).

Sajnos a szépirodalom példamutató hatása csökkent az utóbbi időben. Ma az ifjúság számára az a „menő” olvasmány, mely a popsztárokról és egyéb hasonló hírességekről szól.

A műfajok közül a kalandregény, fantasy irodalom, romantikus regények és ismeretterjesztő könyvek találhatók meg a mai 10–14 éves gyermekek olvasmányai között. Ugyanakkor szinte eltűnt a klasszikus fantasztikus irodalom, történelmi regények, versek és életrajzok utáni érdeklődés. Cooper, May Károly, Verne könyvei ott porosodnak a könyvtár polcain. Helyette Brezina, Meg Cabot, Jacqueline Wilson stb. könyvek után érdeklődnek az ifjú olvasók.

A mai ifjúsági könyvkiadás egyik jellemző jegyévé vált, hogy nagy számban jelentet meg sorozatokat a gyermekek számára, ezzel is törekedve arra, hogy a hasonló stílusú, tartalmú művekkel árássa el a könyvesboltok polcain. (*Tök jó könyvek, Durrbele Dorka, W.I.T.C.H* stb.)

Kalandra fel...

A szakmai konferencia befejező része igazi kalandot nyújtott a jelenlévő könyvtárosoknak, szakembereknek és a Sárkányos Gyerekkönyvtár ifjú olvasóinak. A foglalkozás szervesen kapcsolódott a szakmai konferencia témájához: olvasás, olvasási szokások, könyvtárhasználati ismeretek.

A végig pergő, kellően motivált foglalkozáson a résztvevők, de a „nézők” is újra kalandvágyó gyermekekké váltak az olvasás, illetve a könyvek birodalmában. A feladatok végrehajtása során együtt izgultak az ifjú olvasók és a néhol őszülő tincsekkel rendelkező könyvtárosok. A foglalkozás végén mosolygó arcú és csillogó szemű ifjú és idősebb emberektől búcsúzott a könyvtár névadója: a Sárkány.

Köszönjük a konferencia szervezőinek, előadóinak, a házigazdáknak ezt a tartalmas napot. Mi, a résztvevők a hallottak alapján újult erővel állunk neki a holnap feladatainak.

Szabóné Gellért Ágnes